

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itzak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

,

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

עקב ט י

תרגום אשכנזי נא

דְּבַר לַיהוָה וּמִשְׁנַאֲתוֹ אֹתָם
הוֹצִיָאָם לְהַמְרָתָם בַּמִּדְבָּר :
כֵּן וַיְהִי עִמָּךְ וַנַּחֲלֶתְךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ בְּכַחַךְ הַגָּדֹל וּבְיָרְעָה
הַנְּמוּיָה : פ רביעי

ראו ער איהנען פֿערהייסען ,
אָדער ער האָבע זיא אויז האַם
געגען זיא אויזגעפֿיהרט , אום
זיא אין דער וויזטע אומצו-
בריינגען : (כט) גלייכוואָהל
זינד זיא דיין פֿאַלק אונד ריינע
אייגענטהימליכע נאַטציאָן :
דיא דוא מיט דיינער גראַסען
מאַכט אונד מיט דיינעם אויז-
געשטרעקטעם אַרמע אויז-
געפֿיהרט האַזט :

י ח בַּעַת הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי
פֶּסֶל־לְךָ שְׁנֵי־לִוְחֹת אֲבָנִים
כְּרֵאשִׁימִים וְעֹלָה אֵלַי הַהֲרָה
וְעִשִׂית

י (ח) אום דיאזעלבע צייט
שפראך דער עוויגע
צו מיר : הויאע דיר צוויי
שטיינערנע טאַפֿעלן , וויי
דיא ערוזטען וואָרען , קאַממע צו מיר הערויף אויף דען בערג : אונד

תרגום אונקלוס

רש"י

מִלִּיל לְהוֹן וּמִדְּסֵי יַתְהוֹן אִפִּיקְנוּן
לְקַטְלוּתְהוֹן בַּמִּדְבָּרָא : (כט) וְאֲנוּ
עִמָּךְ וְאַחַסְנִתְךָ דִּי אִפְקַתָּא בְּחִילְךָ
רַבָּא וּבְדַרְעָה מְרַמְמָא :
י (ח) בַּעַדְנָא הַהוּא אָמַר יי לִי פֶסֶל
לְךָ תְרִין לִוְחֵי אֲבָנִיָּא בְּקַדְמַי וְסַק
לְקַדְמֵי לְטוּרָא וְתַעֲבַר

י (א) בעת ההיא . לסקוף ארבעים יום
נתרצה לי ואמר לי . פסל לך ואחר כך
ועשית ארון , ואני עשיתי ארון תכלה ,
שכשאבוא והלויות בידי היכן אתה ולא זה
הוא הארון שעשה בצלאל שהרי משכן לא
נתעסקו בו עד לאחר יום הכפורים כי בדרתו
מן ההר נזה להם על מלאכת המשכן ובללאל
עשה משכן תכלה ואחר כך ארון וכלים נמצא
זה ארון אשר היה וזהו שהיה יוצא עמכם
למלחמה

באור

האשכנזי ופירושו ראשון כראה עיקר אף שהעם מסכים יותר לפירושו שני : (כט) אשר
הוצאת בכחך הגדל , אף שהדבר ידוע שלא משנאה הוצאתם , כי אז לא ערחת כל כך בשבילם
להוכיחם בכח גדול , וגם הכח הזה חרועך הנטויה עדים שיש ביכולתך להביאם א' הארץ :
ויתכן שיכוון ג"כ לומר , והם עמך ונחלתך , אשר פדית למוען יודע שמך בעולמך , והוצאת
אותם בכח גדול להודיע בעמים גבורתך , למוען דעת כל עמי הארץ כי יש אלהים משגות
ויכול ואופט נדק בעולם , ועתה יוכלל ש"ס על ידם , כי יבאו העמים להכחיש יכולת השם
או מדת טובו ונדקתו :

י (א) בעת ההיא , אשר שהתנפלתי לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה נתרצה אלי
שאכתוב לויות שניות : ועשית לך ארון עץ , ע"ד הפשט יתכן כי ועשית לך ארון עץ
ירמוח לארון שעשה בצלאל , וזה כי מתחלה נכטוה ונשה על המשכן ועל כליו , והית' המנוה
ראשונה שם ועשו ארון עצי שטים , כי הוא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות השם יושב הכרובי'
ואח"כ עשו את העגל , וכאשר נתרצה השם למשה ואמר לו שיכתוב על הלויות האלו כמכתב
הראשון , ציהו בקצרה שיעשה ללוות האלה ארון עץ , הוא המנוה בו בלויות הראשונות ,
והנה הזכיר לו המנוה הראשונה שבענין המשכן , שהכל תלוי בה , וזוהו למד משה לעשות

וַעֲשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ: 3 וְאָכַתְתָּב
 עַל-הַלְחָת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
 הָיוּ עַל-הַלְחָת הַרְאִשִּׁים אֲשֶׁר
 שָׁבַרְתָּ וְשָׁמַתָּם בְּאֲרוֹן: 4 וְאָעַשׂ
 אֲרוֹן עֵצִי שְׁטִים וְאָפְסַל שְׁנַי-
 לְחָת אֲבָנִים כְּרִאֲשִׁים וְאָעַל
 הַהֲרָה וְשְׁנַי הַלְחָת בִּידֵי: 5
 וְיִכְתַּב עַל-הַלְחָת כַּמִּכְתָּב
 הַרְאִשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּהַר
 מְתוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַקָּהֵל וַיִּתְּנֶם
 יְהוָה אֵלַי: 6 וְאָפֶן וְאָרַד מִן-
 הַיָּהָר וְאָשֵׁם אֶת-הַלְחָת בְּאֲרוֹן

אונד מאכע דיר איינע לאדע
 פאן האלץ: (ב) אויף די
 טאפעלן ווילל איך די
 ווארטע שרייבען, דיא אויף
 דען פאריגען טאפעלן, דיא
 דוא צערבראכען האוט, גע-
 שטאנדען האבען: אונד דוא
 זאללוט זיין אין דיא לאדע
 לעגען: (ג) איך מאכטע איינע
 לאדע פאן שטים-האלץ, היב
 צוויי טאפעלן וויא דיא
 פאריגען: גינג אויף דען
 בערג, אונד רואטטע ביידע
 טאפעלן אין דער רואנד:
 (ד) דא שרייב דער עוויגע
 אויף דיא טאפעלן, וויא דיא
 ערוטע שריפט, נעמליך דיא
 צערון ווארטע, דיא דער
 עוויגע אויף דעם בערגע,
 אויז דעם פייאר, אם טאגע
 דער פערזאמלונג, צו אייך
 גערעדט: אונד דיא טאפעלן
 גאבער מיר: (ה) איך זוענע
 דעטע מיר, גינג פאם בערגע היינטער,

אשר

אונד לעגטע דיא טאפעלן אין דיא לאדע, דיא

רש"י

תרגום אונקלוס

למלחמה ואותו שעשה בכלל לא יצא למלחמה
 אלא בימי עלי וכעשו עליו וכשנה: (ו) וכני
 לוחיא קדמאי די תברתא ותשונונו בארזא: (ג) ועבדית ארזא דאעי
 שטין ופסלית תרין לוחי אבניא פקדמאי וסלקית לטורא ותלין לוחיא
 בידוי: (ד) וכתב על לוחיא פכתבא קדמאה יתדעסקא פתגמון די טליל
 וי עמכון בטורא מגו אשתא פיומא דקחלא ויהבנונו לוי: (ה) ואתפניתו
 ונתתית מן טורא ושיותי ית לוחיא בארזא

באור

המשכן וכליו כאשר נכתוב מתחלה, ויהיה פירוש ויהיו עם כאשר כוונת ה' שבסוף שהיו עם
 לעד לעולם כאשר כוונת ה' מתחלה ואל הארון תקן את העדות אשר אתן אליך וכוונתני עם
 ודברתי אתך, והנה כדלתו הביא הלוואות באלה מועד עד שיעשה החרון והמשכן, כי חלו
 לא שבר הלוואות הראשונות גם הם באוהל מועד והיו עד עשות בכלל הארון (מפי הרמב"ן)

וכן

עקב י

תרגום אשכנזי נב

דיא איד געמאכט האטטע :
אלווא ויא בלייבען זאללען ,
וויא דער עוויגע מיר בעפאָה
לען : (ו) דיא קינדער ישראל
בראָצען פאָן דען ברונגען ,
דיא צו בני יעקו געהאָרען ,
אויף , נאָך מוסרה : אין
דערזעלבען געגענד שטארב
אלעזר

אשר עשיתי ויהיו שם באשר
צוני יהוה : ו בני ישראל נסעו
מבארות בני יעקו מוסרה שם
מת אהרן ויקבר שם ויבהן
אלעזר

אהרן , דאָזעלבוט וואָרד ער בעגראָבען , אונד ויין זאָרן אלעזר

רש"י

תרגום אונקלוס

ישראל נסעו מבארות בני יעקו מוסרה : מה
ענין זה לכאן ועוד וכי מבארות בני יעקו נסעו
למוסרה והלא ממוסרות באו לבני יעקו שם
ויסעו ממוסרה וגו' ועוד שם מת אהרן והלא
בהר ההר מת

די עקדיית והיו תמן כמא דפקדני
י' : (ו) ובני ישראל נטלו מבארות
בני יעקו למוסרה תמן בית אהרן
זאת קבר תמן ושמש אלעזר

באור

וכן דעת הראב"ע : ורש"י ז"ל בחר בדעת ר' יהודה בר' אלעאי במס' שקל' שאמר שני ארוכו
היו לישראל במדבר , אחד עשה משה ואחד עשה בצלאל , ואותו של משה יצא למלחמה ,
ואותו של בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי ובשבה , וכן הוא במדרש תנחומים , שזה
הארון שעשה משה הי' יוצא וכנס עמהם למלחמה , אבל רבנן אמרי אחד הי' ופעם אחת
יצא ובשבה , וכן דעת רז"ל בכל מקום בתלמוד : (ג) ואעש , בכווי ע"י בצלאל , כמו שאמרנו
בשם הרמב"ן : (ד) כמכתב הראשון , דהיינו את עשרת הדברים , וכן תרגם המתרגם
האשכנזי : (ה) ויהיו שם כאשר צוני , כבר פירשתי : (ו) ובני ישראל נסעו , מה ענין
זה לכאן ? ועוד וכי מבארות בני יעקו נסעו למוסרה והלא ממוסרות באו לבני יעקו שנאמר
ויסעו ממוסרות וגו' (במדבר ל"ג ל"א) ? ועוד שם מת אהרן והלא בהר ההר מת וזכ' וזשבו ,
ותנוחא שמה מוסעות ממוסרות להר ההר ? אלא אף זו מן התוכחה , ועוד עשיתם זאת כשמת
אהרן בהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו עכני כבוד יראתם לכם מאלהמות מלך ערד
ונתתם ראש לתזור למכרים וחזרתם לאחוריהם שמה יסעות עד בני יעקו ומשם למוסרה וגו' -
(רש"י) : והיו דעת רבותינו , ואולם לדעת הראב"ע כנס ענין זה בכאן בעבור שאמר ואתפלל
גם בעד אהרן בעת ההיא , שלא יאערו אם מת מה הועילה תפלתו ? לכן אמר כי לא מת רק
בשנת הארבעים , ובארות בני יעקו אינו בני יעקו גם מוסרה אינו מוסרות ורבים כן ,
והלא תראה הכתוב אמר מדבר שור ובפסוק אחר מדבר איתם , וכן משם נסעו הגדגדה
אינו שור הגדגד , רק הוא שם כלל כלמונה גם פוקן , ואבות , ויטבתה הוא המקו' הנקרא
באר , כי כן כתיב ומשם בארה , וזה טעם ארץ נחלי מים , כי במשעותם כרו הנדיבים
ויבאו מים : ויבהן אלעזר , לפי שהזכירה מיתת אהרן וקבורתו , אמר שכהן אלעזר תתיו ,
ויתכן שהתחיל כהונתו הגדולה באח' מן המקומו' כלמון וסוכן וגו' , ולכן אמר משם נסעו
הגדגדה , ובזמן שהבדיל ה' את שבת לוי לעמוד ולשרת וגו' , זהו עומק פשוטו של המקראו'
הללן לדע' הראב"ע : והרמב"ן מיישבם באופן אחר , ואמר , כי הר ההר גדול שבהרים
וארוך פרסאות רבות , ושמו מוכיח כי הוא יקרא הר ויקראו לו ההר לגדלו וארכו וכן אמרו
רבותינו שהי' הר ע"ג הר , והי' סוף ההר עד גבול ארץ אדום וראש קרוב לתשמונה , והי'
במישור אשר לפני הר ההר ערים או מקומו' הנקראים מוסרות ובני יעקו וחר הגדגד ויטבתה
ועברונה ועביון נבה , ואלו המקומו' אין ביניהם מרחק רב , כי המכה הגדול הוא ביום
אחד מהלכים כמו פרסה או פחות מכאן , ונסעו מקדש ויחטו בהר ההר , שנכנסו בו במקו'
שפל' אשר הי' ברגלי ההר , ואז כוה ה' למשה והעל אות' הר ההר שיעלה למעלה על ראשו
הוא

תרגום אשכנזי

עקב י

אלעזר בנו תחתיו: משם
נסעו הגדגדה ומן הגדגדה
יטבתה ארץ נחלי-מים:
כ בעת ההוא הבדיל יהוה את
שבט הלוי לשאת את-ארון
ברית-יהוה לעמוד לפני יהוה
לשרתו ולברך בשמו עד היום
הזה: ט על-כן לא-היה ללוי
חלק ונחלה עם-אחיו יהוה

אלעזר טראט דען פרויזטער
ליכען דינוט אן זיינער שטעל-
לע אן: (ו) פאן דא גינג דער
ציג נאך גרגר: פאן גרגר נאך
יטבה, איין לאנד, דאז אן
באכען קיינען מאנגעל האט:
(ח) אום דיאזעלבע צייט
זאנדערטע דער עוויגע דען
שטאם לוי אויז, דיא בונד-
לאדעדעו עוויגען צו טראגען:
פאר איהם צו שטעהן, איהם
צו דינען, אונד אין זיינעם
נאמען דען זעעגען צו ער-
טהיילען, זא וויא עז יעצט
נאך איזט: (ט) דארום בע-
קאמט דער שטאם קיינען

הוא

טהייל אונד קיין ערבגוט אונטער זיינען ברידערן: זיין

תרגום אונקלוס

רש"י

אלעזר בריה תחתיה: (ו) מתמן
נסעו לגדגור ומן גרגר ליטבת ארעא
נגרא נחלין דמיין: (ח) בעידנא
ההוא אפריש יי ית שבטא דלוי
למשל ית ארון קימאדיי למקם קדם
יי לשמשותיה ולברכא בשמיה עד
יזמא הדין: (ט) על כן לא הוה ללוי
חלק ואחסנא עם אחוהי מתנן

מת לא וקצו ותמלא שמנה מסעו ממוסרו
להר ההר אלא אף זו מן התוכחה ועוד עשית
זאת כשמת אהרן בהר ההר לבוף ארבעים
שנה ובסתלקו עכני כבוד יראתם לכם מולחמי
מלך ערד ונתתם ראש לחזור למזרים וחזרתם
לאחוריהם שמנה מסעות עד בני יעקן ומשם
למוסרה שם כלחמו לכס בני לוי והרגו מכס
ואתם ינהם עד שהקזירו אתכם בדרך חורתם
ומשם חזרתם הגדגדה הוא חור הגדגד:
(ו) ומן הגדגדה וגו'. ובמוסרה עשיתם אבל
כבר על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת
וכדמה לכם כאלו מת שם וסמך משה תוכחה

זו לשיבור הלוחי לומר שקשה מיתתן של כדיקי' לפני הקב"ה כיו' שנשתברו בו הלוחי' ולהודיעך
שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש מנונו כיום שעשו בו את העגל: (ח) בעת ההיא
הבדיל ה' וגו'. מוסב לעבין הראשון: בעת ההיא. בשנה הראשונה לצאתכם ממזרים
וטעיתם בעגל ובני לוי לא טעו הבדיל' המקו' מכס וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר
שאף בזו לא טעו בה בני לוי אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויים: לעמוד
לשרתו ולברך בשמו. הכהנים והוא נשאת כפיס: (ט) על כן לא הי' ללוי חלק. לפי
שהבדל

באור

הוא תחלת ההר: והנה עלו על ראשו של הר והניעו כנגד מוסרות, ומת אהרן שם, והוא
שנאמר וימת שם אהרן בראש ההר, והנה מיתתו במוסרה: ואפשר שהיה מקומות האלה
בשם כחשבים כהר עכמו, ויקרא ראש ההר, וכנגדו במוסרה ושם כל אדם מוסרה,
שיאמרו מוסרה אשר בהר ומוסרה אשר בשפלה: והיו במקום אשר נקרא חשמוכה בארות
נקראו בארות בני יעקן

שאשי

עקב י

הוא נחלתו כאשר דבר יהוה
אלהיך לו: ואנכי עמדת
בהר כימים הראשנים ארבעים
יום וארבעים לילה וישמע יהוה
אלי גם בפעם ההוא לא אבה
יהוה השחיתך: ואומר יהוה
אלי קום קד למסע לפני העם
ויבאו וירשו את הארץ אשר
נשבעתי לאבותם לתת
להם: פ

חמישי

תרגום אשכנזי נג

ויין ערבנוט איזט דער עוויגע,
וויא דער עוויגע דיין גאטט
איהם פֿערהייסען דאָט:
(י) איך שטאַנד אַלזאָ אים
געבעט פֿאַר דעם עוויגען,
זאָ לאַנגע אַלזאָ פֿאַרהין,
פֿירציג טאָגע אונד פֿירציג
נאַכטע: אונד דער עוויגע
ערהאַרטע מיך אויך דיוועז
מאַל, זאָ דאַס ער אייך ניכט
אויפֿרייבען וואַללטע: (יא) ער
שפראַך פֿילמערה צו מיר:
אויף! געהע אויף דעם צוגע
פֿאַר דעם פֿאַלקע הער: דאַס
זיא הינגעהן אונד דאַן לאַנד
איינגעהן, דאַן איך איהרען
עלטרען צוגעשוואַרען,
איהנען צו געבען: אונד

רש"י

שהובדלו לעבודת מוצק ואינן פנויין לחוש
ולזרוע: ה' הוא כחלתו. כוטר פרס מוזמן
מבית המלך: (י) ואנכי עמדת בהר. לקבל
הלוח' האחרונ' ולפי שלא פירש למעלה כמה
עמד בהר בעלייה אחרונה זו חזר והתחיל בה:
כימים הראשונים של לוחות הראשונ' מה
הס ברצון אף לו ברצון אבל האמצעי שעמדת
שם להתפלל עליכם היו בכעס: (יא) ויאמר
ה' אלי וגו'. אעפ"י שסרת מאחריו ותעיתם
בעגל אמר לי לך כמה את העם וגומר:
ועתה

וכען

תרגום אונקלוס

מתנן דיהיב ליה יי אנון אחסנתיה
במאדרי מליל יי אלקה ליה:
(י) ואנא הוית קאים במורא ביומרא
קדמאי ארבעין ימין וארבעין
לילון וקבל יי צלותי אף בזמנא
ההיא לא אבה יי לחפלותך:
(יא) ואמר יי לי קום אזיל למטול
קדם עמא ויעלון וירתגו ית ארעא
די קומית קאבנתהון למיתן לחון:

באור

שאנשי בני יעקן באים שם להסקו באכס, ואין זה מקום בני יעקן, ולפיכך ראוי לומר
שנסעו מבאר' בני יעקן למוסרה ומס למוסרות ומס אל מקום בני יעקן, עד כאן דבריו
בקונר, וכראים יותר מדברי הראב"ע: ואלוהים נטה המתרגם האשכנזי: (ח) לעמד לפני
ה', דהיינו לשרתו ולברך בשמו: לשרחו, בני לוי עם בני אהרן: ולברך בשמו, הכהני',
והוא נשאת כפיים: (ט) עם אחיו, השנטיס: ה' הוא נחלתו, כוטר פרס מוזמן מבית
המלך: (י) ואנכי עמדת, הפסיק הענין בפסול וכתיבת הלוח', במיתת אהרן וקבורתו,
בכהונת אלעזר והבדלת שנת לוי, ועתה שב לתפלתו שעמד בה ארבעים יום וארבעים לילה
עד ששמע ה' אליו, וכן חזר המתרגם האשכנזי הענין על ידי מלות (אלוה) שהוסיף: לא
אבה, כיסם ממה שאבה בתפלה, והעצם לא די שלא השחיתך אלא שאמר עוד אלי קום לך
למסע וירשו את הארץ, וכן הוא בתרגום אשכנזי: (יא) למסע, שם הפעל, כמו
לכסוע

תרגום אשכנזי

עקב י

יב ועתה ישראל מזה יהוה
 אלהיך שאל מעמך כי אם
 ליראה את יהוה אלהיך ללכת
 בכריתך ורכיו ולא הבה ארו
 ורעבך את יהוה אלהיך בכל
 לבבך ובכריתך נפשך: יג לשמר
 את מצות יהוה ואת חקתיו
 אשר אנכי מצוה היום לטוב
 לך: יד הן ליהוה אלהיך השמים
 ושמי השמים הארץ וכל אשר
 בה: טו רק באכתיר השק יהוה
 לאהבה אותם ויבחר בורעם

(יב) אונד נון ישראל! וואו
 פארערט דער עוויגע פאן
 דיר: אלו דאס דוה פאן
 גאנצעס הערצען אונד גאנצ
 צער ועעלע, פיר דען עוויגען,
 דינען גאטט, ערהרפֿורכט
 האבען, אין אללען זיינען
 וועגען וואנדעלן, איהן ליבען
 אונד איהם דינען: (יג) דאז
 הייסט, דיא געבאטהע דעז
 עוויגען אונד זיינע געזעטצע,
 דיא איך דיר יעצט געבע,
 האלטען ואללט: אונד דוועז
 צו דינעם אייגען בעזטען?
 (יד) זידע! דער היממעל
 אונד אללער היממעל הימ=
 מעל, דיא ערדע אונד אללעז
 וואו דארויף איזט, דאז איזט
 דעז עוויגען דינען גאטטעז:
 (טו) אלליין ער האט איין
 וואהל גפאללען אן דינען
 עלטערן געהאכט, אונד זיא דערגעשטאלט געליבט, דאס

אחריהם

עד

דאס

תרגום אונקלוס

רש"י

(יב) ובען ישראל מיה יי אלקה תבע
 מנה אלהיו למרחל קדם יי אלקה
 למטה בכל אורחך תקנו קדמוהי
 ולמרחם יתיה ולמפלה קדם יי
 אלקה בכל לבבך ובכל נפשך:
 (יג) למטר יתפקדיא דיי וית
 קימוהי דאנא מפקד לך יזמא בין
 דוטב לך: (יד) הא דיי אלקה שמיא ושמי שמיא ארעא וכל די פה:
 (טו) לחוד פאקתה צכי יי למרחם יתחון ואתרעי בכניהון בתריהון

(יב) ועתה ישראל * אעפ"י שעשיתם כל זאת
 עודכו רחמי וסבתו עליכם ומכל מה שחטאת'
 לפניו אינו שאל מכם כי אם ליראה וגו' .
 ורבותיכו דרשו מכאן הכול בידו שמים חון
 מיראת שמים: (יג) לשמר את מצות ה' ואף
 היא לא לחכם אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
 (ד) הן לה' אלהיך * הכול חף על פי כן רק
 באכותך חשק ה' מן הכול: (טו) בכס' כנו
 שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים
 היום

באור

לכסוע: (יב) ועתה, אחרי כל אלה אינו שאל מכם כי אם ליראה אותי: (יג) לטוב לך,
 וכל מה שהוא שאל ממך הוא רק לטוב לך, כי אם נדקת מה שתן לו וגו' (אינו ל"ה ז')
 ומלחם

עקב י

תרגום אשכנזי נד

אֲחֵרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים
בַּיּוֹם הַזֶּה: טו וּמִלֶּתֶם אֶת־עַרְלַת
לְבַבְכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ
עוֹד: יז כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הוּא
אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאָדָמָה
הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר
לֹא־יֵשָׁא פָנָיו וְלֹא יִקַּח שָׁחַד:
יח עֲשֵׂה מִשְׁפַּט יִתּוֹם וְאֶלְמָנָה
וְאֶהְבֵּךְ לְתַת לּוֹ לֶחֶם וְשִׂמְכָה:
יט וְאֶהְבֵּתֶם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים

ער אויס אללען נאטציאנען
אייד, איהרע נאכקאממען
ערוואהלט, וויא זיך יעצט
צייגט: (טו) איהר זייסט דא
הער דיא פארהויט אייער
הערצענו בעשניידען: אונד
ניכט מעהר זא הארטנאקיג
זיין: (יז) דען דער עוויגע
אייער גאטט, איזט דער
גאטט אללער גאטטער, אונד
דער הערר אללער העררען:
דער גראסע, מאכטיגע אונד
פורטבארע גאטט, דער
ניכט נאך אנועהן דער פער-
זאן ריכטעט, אונד קיינע בע-
שטעבונג אננימט: (יט) דער
דעם ווייען אונד דער וויטוע
רעכט פערשאפט: אונד דען

הייתם

פרעמדלינג ליבט, איהם שפייזע אונד קליידער צו געבען: איהר מיסט
גלייכפאלו דען פרעמדלינג ליבען:

דען

תרגום אונקלוס

ר ש י

בְּתַרְיָהוֹן בְּכוֹן מִכָּל עַמִּיָּא בְּיוֹמָא
הַדִּין: (טו) וְתַעֲדוּן יַת טַפְשׁוֹת לְבַבְכוֹן
וְקַדְלָכוֹן לֹא תִקְשׁוּן עוֹד: (יז) אַרְי
יִי אֱלֹהֵכֹוֹן הוּא אֱלֹהָא דְיַנִּין וּמְרִי
מַלְכִין אֱלֹהָא רַבָּא גְבַרָא וְדַחִילָא
דְלִית קַדְמוּהִי לְמַסַּב אַפִּין וְאַף לֹא
וְאַרְטָלָא וְרַחִים גְּיוֹרָא לְמַתְּן לִיה
אַרְי־דְרִין

היום הזה: (טו) ערלת לבבכם
לבבכם וכסויו: (יז) ואדוני האדונים
יוכל שום אדון להכיל אתכם מידו: לא ישא
פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד
לפייסו במעון: (יח) עושה משפט יתום
ואלמנה: הרי גבורה ואכל גבורתו אתה מוצא
ענותכותו

עבירות ייתם
ויתרחמון יתדגורא

הויתון

באור

(טו) ומלחם אה ערלת לבבכם, זהו עליזה בלה"ק, והטעם שיהא לבבכם פתוח לדברי
מוסר ותוכחה, וא"ת ותעדון ית טפשות לבבכו, תרגום הטעם ולא המלות, לפי שאין זו
מליצה כחותה בארמית: (יז) כי ה' אלהיכם, כל מקום שנאמר אלהיך אלהיכם ענינו העצם
שאתם יודעים ומכירים ומכנים אותו בשם אלהים: אלהי האלהים ואדני האדנים, שם א
מורה על עבד אשר לו הכח לפעול, ושם אדון מורה על עבד אשר לו הרשות והממשלה לפעול,
ולא יסול כי אם על בעל בחירה ורכון: כי על המוכרח בפעולותיו לא יאמר שהוא רשאי או
בלתי רשאי: וכמו שיש ביכולת הכח גבורה מעל גבורה, ועליון על כלם, כן יש ביכולת הרשאי
והאדנות, והוא אלהי האלהים ואדוני האדונים: (יח) עשה משפט יתום ואלמנה, אף
על פי שהוא נשגב ומרומם הוא חוכן את הנדכאים ועשה משפט יתום ואלמנה, שעל פי הרוב
היתום

הייתם בארץ מצרים: כ את-
יהוה אלהיך תירא אתו תעבד
ובו תדבק ובשמו תשבוע:
כא הוא תהלתה והוא אלהיך
אשר

דען אים לאנדע מצרים זייד
איהר אויך פֿרעמדלינגע גע-
וועזען: (כ) פֿאַר דען עוויגען,
דיינען גאַטטע, מוסט דו
ערהפֿורכט דאָבען, איהם
דינען: איהם מוסט דו אַג-
האַנגען, אונד בייא זיינעם
נאַמען שוואַרען: (כא) ער

איוט דיין רוהם, אונד ער איוט דיין גאַטטע: דער

תרגום אונקלוס

ר ש"י

הויתון בארעא דמצרים: (כ) ית-
יי אלהיך תדחל וקדמותי תפלה
ולדחלתיה תתקרב ובשמייה תקנים:
(כא) הוא תושבתה והוא אלהיך
די

ענותכותו: ואוכז גר לתת לו לחס ושמלה
ודבר חשוב הוא זה שכל עמנו של יעקב אבינו
על זה נתפלל ונתן לי לחס לאכול ובגר
ללבוש: (יט) כי גרים הייתם מוס שדך א
תאמר למבדך: (כ) את ה' אלהיך תירא
ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שיהיו בך כל
המדות הללו אז בשמו תשבוע:

באור

היתום והאלמנה עשוקים לפי שאין להם מי יעמוד לימונם, וכן אוהב את הגר, דבר בהווה
שהגר אוהביו ורעיו רחוקי ממנו, ואין לו עזר: (כ) אחו תעבד, כתב הרמב"ם ז"ל,
המצוה הזאת היא מצוה כוללת כל התורה, כי עבודת האל תכלול כל המצות, ואולם יש
לה כמו כן פרט, והוא שינוט האל להתפלל אליו, כמו שאמרו במשנתו של ר' אליעזר בנו
של ר"י הגלילי, מנין לעקר תפלה מן התורה מהכא את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד
וככפלה זאת המצוה כמה פעמים: ובו תדבק, פעל דבק הונח בראשונה על ענין מקומי,
והוא נגיעת דבר בדבר וסבורו עמו, עד שלא יפרד ממנו כי אם בכח: כאשר ידבק האזר
אל מתני איש (ירמי' י"ג י"א), דבק לשון יונק אל חכו (איכה ד' ד'), והועתק אל הרדפה
בתמידות בלי רפיון אחרי הכרדף עד אשר יושג, וידביקו אחריו (שופטים ד' מ"ה), והוא אל
אל ענין רוחני בלתי מיוחס אל המקום, פן תדבקני הרעה (בראשית י"ט י"ט), דבקה נפשי
אחריך (תהלים ס"ג ט'), רק בחטאת ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל דבק (מלכי' ב'
ג' ג'), בהיו' הענין מכוויר בנפש וחרות על לוחותיה, עד שלא ירף ממנה ולא יעזובה,
והו ענין ודבק באשתו (בראשית ב' כ"ד), שתהיה נפשו קשורה ונאחזת באהבתה: וביחס
א השם יתעלה כאמר ובו תדבק, שתהי גדולתו ורוממותו תמיד על פניך, ולא תסור מלהתבונן
בדרכיו: ואנקלוס תרגם ולדחלי' תתקרב, כדרכו להרחקת הגשמות, ואולם כבר הועתק
הענין והוא אל בלשון הקודש על דבר שאינו כופל תחת ענין מקומו, כאשר הראיתיד: ורז"ל
אמרו וכי אפשר לו לאדם להדבק בשכינה? אלא הדבק בתלמידי חכמים ותלמידיהם כאלו
הוא דבק בשכינה: כי הדבק בתלמידי חכמים ישמע מהם תמיד מספרים כבוד א ויקדושתו,
ועל ידי זה ידבק הענין בלבו ולא יסור משם כל הימים: ובשמו תשבוע, פעל השבועה לא
במנא בקל כי אם בנפעל, כי אין הנשבע פועל באמת, כי אם מקבל עליו חובת הלב לעשו'
ככל היוכל מפיו, והמשביע אותו הוא מכריחו ומחייבו לכך, והוא אם כן הפועל האמתי:
והדבר אשר על ידו יבא רטון הנשבע במסורת החיוב וההכרח לקיים את השבועה, יבא עם
בי"ת השמש, שנשעתי בה', השעור אני מקבל על נפשי חובת השבועה על ידי השם, והו
ענין ובשמו תשבוע, שתהיו מושבעים על ידו, ובכל עת שתשבועו בשם אלהים אמת יהיה
רצונכם קשיר ונאסר לקיים את השבועה (בייא זיינעם כאמן זאללט איהר איילדיך פערבונדן
ווערדן): זה עומק פשוטו של מקרא לדעת הרמב"ם ז"ל, שאין השבועה בשמו גם לעת הצורך
מצות עשה כלל, כי אם ראות גמור: ולדעת הרמב"ם ז"ל הוא מצות עשה בכל עת שנצטרך
להקפיד

אֲשֶׁר-עָשָׂה אֶתְךָ אֶת-הַגְּדֹלָת
וְאֶת-הַנּוֹרָאִת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר רָאוּ
עֵינֶיךָ: כג בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ
אֲבֹתֶיךָ מִצְרִימָה וְעַתָּה שְׁמֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּבוֹכָבֵי הַשָּׁמַיִם
לָרֹב: יא א וְאַהֲבַת אֶת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמֵרָתוֹ
וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כְּרֹ-
הֵימִים: כ וַיִּדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי
לֹא אֶת-בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ
וְאֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֶת-מוֹסַר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֶת-גְּדֹלּוֹ אֶת-יָדוֹ

דער אום דיינמוויללען דינע
גראַסע אונד פֿירכטערליכע
דינגע געטראָזן, דיא דוא
מיט אויגען געזעהן האָט:
(כג) מיט זיבענציג פֿערזאָנען
זינד דיינע פֿאַרעלטערן נאָך
מצרים געקאָממען: אונד
יעצט האָט דער עוויגע דיין
גאָטט דיך זאָ פֿיל זיין לאַסען,
אַלו שטערנע אים היממעל
זינד:

יא (א) ליבע אַרֶזֶאָ דען
עוויגען דיינען
גאָטט: בעאַבאַכטע זיינע
פֿאַרשריפֿט, זיינע געזעטצע,
זיינע רעכטע אונד זיינע גע-
באַטהע, צו אַללען צייטען:
(כ) בעדענקט וואָהל, דיא
אזיחר יעצט פֿאַר מיר
שטעהט: דאַס איך ניכט צו
אייערן נאַכקאָממען רעדע,
וועלכע דיא ציכטיגונג דען עוויגען אייערן גאָטטען, ניכט וויסען נאָך געזעהן האָבען:
זיינע גראַסע, זיינע שטאַרקע

החזקה

תרגום אונקלוס

ר ש"י

די עבד עמך ית רבֿרבתא ויתד יא (ב) וידעתם הייס תנו לנ לדעת
חסידתא האליו די חזאה עינה: ולהבין ולקבל תוכמתי: כי לא את
(כג) בשבעין נפשו נתתי אכהתך למצרים ובען שויה יי אלהך ככוכבי
שמיא למסגי:

יא (א) ותרחם ית יי אלהך ותמר ממרת מקריה וקמוהי ודינוהי ופקודוהי
פליומיא: (ב) ותדעון יומא דין ארי לא ית־בניכון די לא ידעו ודי
לא חזו ית אולפנא דיי אלהכון ית־רבותיה ית־דיה תקיפתא

באור

להחזיק ולקיים דבר או להרחיקו: (כא) הוא ההלחך, הטעם כי יש לך להתהלל בו כ
עשה עמך מוראות. (הראב"ע):

יא (א) משמרתו וחוקתיו ומצוותיו, עיין מה שכתב המתרגם בבאור פסוק וישמור
משמרת חקתי מצוותי ותורותי (בראשי' כ"ו ה'), משפט ותורה אחת הם, וזאת תורת
האלהים (שמואל ז' י"ט), בתפלת דוד, כמו וזאת משפט, כמו שזכרנו מה משפט הכתר
(שופטים י"ג י"ב): (ב) כי לא את בניכם, אכסי דובר, וכן בתרגום אשכנזי: את
פוסר, עומס, והוא דרך כלל, ואחר כד־יפרוט את גדלו ואת ידו החזקה ורחמי הטובה,
(ג) מו א א 15 ואת